

تأثیر اصلاحات ارضی بر روی حاشیه‌نشینی
و دیكالزه شدن جنبش اصلاح‌طلبی دهه ۴۰ و ۵۰

دکتر کریم مهری /

ره مصاصی /

دکتر عباس عقیق /

موسسه انتشارات بعثت

تهران - پاییز ۱۳۹۵

سرشناسه	مهری، کریم، ۱۳۵۶ -
عنوان و نام پدیدآور	تاثیر اصلاحات ارضی بر روی حاشیه‌نشینی و رادیکالیزه شدن جنبش اصلاح طلبی دهه ۴۰ و ۵۰ / نویسندگان کریم مهری، زهره صمصامی، عباس جعفری.
مشخصات نشر	تهران: بعثت، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	۱۰۹ ص؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۷۰۸۴-۳۶-۶
وضعیت فهرست نویسی	فیبیا
یادداشت	کتابنامه: ص. [۱۰۶] - ۱۰۹؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	اصلاحات ارضی -- ایران
موضوع	حومه‌نشینی و حاشیه‌نشینی -- ایران
موضوع	ایران -- اوضاع اقتصادی -- ۱۳۵۰-۱۳۴۰
موضوع	ایران -- تاریخ -- پهلوی، ۱۳۲۰-۱۳۵۷
موضوع	ایران -- سیاست اقتصادی -- ۱۳۵۰-۱۳۴۰
شناسه افزوده	صمصامی، زهره، ۱۳۶۳ -
شناسه افزوده	جعفری، عباس، ۱۳۳۹ -
رده بندی کنگره	۱۳۹۳ م۹ / الف / HD۱۳۳۳
رده بندی دی‌سی	۳۳۲/۳۱۵۵
بار کتبی ملی	۳۷۱۱۱۸۰

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

تأسیس: ۱۳۴۷ / پروانه نشر: ۴۰۴ / شماره ثبت شرکت‌ها: ۳۳۷۱
عضو رسمی اتحادیه ایران و کتابفروشان تهران
و انجمن فرهنگ نشر ناشران کتاب دانشگاهی

تاثیر اصلاحات ارضی بر روی حاشیه‌نشینی

و رادیکالیزه شدن جنبش اصلاح طلبی دهه ۴۰ و ۵۰

دکتر کریم مهری / زهره صمصامی / دکتر عباس جعفری

نوبت چاپ: اول / تاریخ انتشار: پاییز ۱۳۹۵

چاپ و صحافی: بعثت ۶۶۴۱۸۸۹۸

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه / تعداد صفحه: ۱۰۹ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۸۴-۳۶-۶ ISBN: 978-600-7084-36-6

نشانی دفتر مرکزی: تهران - خیابان انقلاب - پلاک ۱۶ - شماره ۳۶ ساختمان بعثت
کدپستی: ۵۴۴۹۳-۱۴۱۷۹ / تلفن: ۶۶۹۶۶۶۸۶-۶۶۴۱۹۸۹۹ / دورنگار: ۶۶۴۹۸۴۶۵

www.besatpub.com

besat.lib@gmail.com

فهرست کتاب

۱	 پیشگفتار
۷	 بخش دوم: مبانی نظری
۱۰	 بخش سوم: زمینه های داخلی و خارجی اصلاحات ارضی
۱۰	 زمینه های داخلی
۱۲	 ترتیب سیاسی - اقتصادی مالکان، زمین داران و اربابان بزرگ
۱۳	 ارضاع اقتصادی اجتماعی ایران در سالهای منتهی به اصلاحات ارضی
۱۵	 اندیشه اصلاحات ارضی در نزد چپ ها، حزب توده و جبهه ملی
۱۵	 اصلاح طلب و سرسبز به دادن محمدرضا شاه به منظور حمایت آمریکا
۱۸	 زمینه های خارجی
۱۹	 مقابله با نفوذ کمونیسم و افکار انقلابی دهقانی
۱۹	 کنار زدن انگلیس و الگو قراردادن ایران
۲۰	 افزایش نفوذ اقتصادی سیاسی در ایران
۲۲	 بخش چهارم: بررسی ویژگی های اصلاحات ارضی
۲۳	 سابقه و مجریان اصلاحات ارضی
۲۷	 چگونگی اجرای قانون اصلاحات ارضی در سه مرحله
۳۴	 الگوهای مالکیت
۳۴	 انواع مالکیت قبل از اصلاحات ارضی
۳۷	 انواع مالکیت بعد از اصلاحات ارضی
۴۰	 پیامدهای اصلاحات ارضی در بخش کشاورزی
۴۵	 مخالفان اصلاحات ارضی

۵۰	پیامدهای اجتماعی - سیاسی اصلاحات ارضی
۵۱	بخش پنجم: پیامد اجتماعی اصلاحات ارضی
۵۱	اصلاحات ارضی و زوال مشروعیت رژیم در روستاها
۶۶	مهاجرت روستاییان به شهرها
۶۶	قطعات کوچک زمین و نامرغوب بودن آنها
۶۷	تولید کم محلی، کمبود آب و خشک سالی های متعدد
۶۹	گسترش مالکیت بزرگ سرمایه داری ارضی
۷۰	کمبود تاسیسات و تسهیلات زندگی در روستاها
۷۲	عدم تخصیص بودجه به بخش کشاورزی
۷۳	توسعه روزافزون شهرها، مذبذبت شهری و پیدا کردن شغل
۷۵	مهاجرت روستاییان، تشدید حاشیه نشینی شهری
۸۲	بخش ششم: پیامد سیاسی اصلاحات ارضی، تقویت و گسترش رادیکالیسم
۸۳	زمینه های گسترش رادیکالیسم دهه های ۴۰ و ۵۰
۸۳	زمینه های داخلی
۸۳	شناور بودن افراد مهاجر و عدم تثبیت هویت در آنها
۸۴	ترکیب جمعیتی جوان و ورود آنها به دانشگاه ها
۸۵	فضای ملتهب شهری
۸۶	استبداد حاکم و حضور آمریکا به عنوان حامی رژیم شاه
۸۸	زمینه های خارجی
۸۸	سیطره ادبیات مارکسیستی در فضای کشورهای جهان سوم
۸۹	گسترش اسلام سیاسی
۹۰	رادیکالیسم سیاسی نسل جوان دهه های ۴۰ و ۵۰ در میان حاشیه نشین ها
۱۰۳	بخش هفتم: نتیجه گیری

یکی از حوادث مهم دوره ی محمدرضا شاه پهلوی مسئله اصلاحات ارضی در ابتدای دهه ی ۴۰ است. می دانیم که اصلاحات ارضی یکی از اصول مهم «انقلاب سفید» شاه است. سایر اصول انقلاب سفید عبارتند از: ملی کردن جنگل ها، فروش سهام کارخانجات دولتی، سهم شدن کارگران در سود کارخانه ها، اصلاح قانون انتخابات و تشکیل سپاه دانش.

وقوع اصلاحات ارضی مانند هر حادثه ی اجتماعی - سیاسی دیگری دارای یک سری زمینه ها (داخلی و خارجی)، عوامل و مجریان، مراحل، اهداف، پیامد ها و نتایجی بوده است. در این کتاب، ابتدا به بررسی و شناخت زمینه ها، داخلی و خارجی اصلاحات ارضی و سپس به بررسی مختصات و ویژگی های آن می پردازیم. آن گاه به بررسی یکی از مهم ترین پیامد های اجتماعی - سیاسی اصلاحات ارضی یعنی رشد مهاجرت و حاشیه نشینی شهری و به تبع آن گسترش رادیکالیزم می پردازیم. بیان خواهیم کرد که چگونه وضع اصلاحات ارضی باعث گسیل شدن شما زیادی از روستاییان به شهرها و رشد حاشیه نشینی شهری شد و این پدیده با توجه به افزایش جمعیت جوان ها، شهری و گره خوردگی و ارتباط آن با مسائلی همچون رشد اسلام سیاسی و اندیشه های مبارزه جویانه چپ در جهان و.... باعث گسترش رادیکالیزم در جامعه شد.

در دوران پهلوی دوم، نخبگان سیاسی حاکم (شما و حلقه های اطراف وی) با توجه به زمینه های داخلی و خارجی، در ابتدای دهه ۴۰ به این نتیجه رسیدند که باید دست به نوسازی و مدرنیزاسیون جامعه سستی ایران بزنند و یکسری تغییرات اجتماعی - سیاسی و اقتصادی در جامعه بوجود آورند. از این رو انقلاب سفید (اصول شش گانه) را اجرا کردند که مهم

ترین بند این انقلاب همان اصلاحات ارضی است. هدف این کتاب شناخت هر چه بیشتر اصلاحات ارضی با توجه به زمینه ها، اهداف و بخصوص پیامد های آن در سطح جامعه است که منجر به رشد حاشیه نشینی شهری می شود. از اطراف دیگر در دهه های ۴۰ و ۵۰ شمسی ما شاهد گذار از فرمیسم دهه های ۲۰ و ۳۰ به سمت رادیکالیزم هستیم. به طوری که مخالفان جدید سیاسی که اکثراً هم جوان هستند، با توجه به فضای سرکوب شدید جهان، استراتژی مقاومت مسلحانه انقلابی را برمی گیرند. ضرورت ایجاب می کند که چگونگی فرایند این گذار از اصلاح طلبی دهه های ۲۰ و ۳۰ به سمت رادیکالیزم دهه های ۴۰ و ۵۰ مورد مذاقه و بررسی قرار بگیرد. مسئله که این کتاب در پی آن است ابتدا شناخت پیامد های اجتماعی - سیاسی اصلاحات ارضی است و سپس شناخت زمینه های داخلی و خارجی اصلاحات ارضی و شناخت عوامل و مجریان، سابقه، مراحل اصلاحات ارضی است و در نهایت فرضیه ای که در این کتاب مورد بررسی قرار گرفته، عبارتست از: «پیامد های اجتماعی - سیاسی اصلاحات ارضی منجر به رشد حاشیه نشینی و در نهایت گسترش رادیکالیزم شد.» لذا در این کتاب اصلاحات ارضی به عنوان متغیر مستقل و رشد حاشیه نشینی شهری و در نتیجه تقویت گسترش رادیکالیزم در جامعه به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. روش اجرایی بررسی فرضیه و سئوالات به صورت توصیفی - تحلیلی و با استفاده از کتاب ها، اسناد، نشریات، مجلات و روزنامه های گوناگون، صورت می گیرد. این کتاب پیامد های اجتماعی - سیاسی اصلاحات ارضی در ایران را در مقطع زمانی بین اوایل دهه ۴۰ تا انقلاب اسلامی ایران (بهمن ۵۷) مورد بررسی قرار می دهد.